

ABU HOMID G‘AZZOLIYNING “KIMYOYI SAODAT” ASARIDA ILMLAR TASNIFI

Nurmuhammedov Dinmuhammad Akmal o‘g‘li
O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi
Islomshunoslik yo‘nalishi
4-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada abu Homid G‘azzoliyning hayoti, ilmiy faoliyati hamda “Kimyoyi saodat” asari sharhlanadi.

Kalit so‘zlar. Kimyo, ilmlar, namoz, ibodat, muomalat, ijtimoiy masalalar.

KIRISH

Ilmiy fan taraqqiyotning jadal sur‘atlar bilan rivojlanishi, axborot hajmining keskin ko‘payishi, shuningdek fanlar integrasiyasi natijasida yangi fanlarning yuzaga kelishi, jamiyatda raqobat muhitini yuzaga keltirdi. Ushbu vazifalar asosida jamiyatning ta‘lim tizimiga qo‘ygan asosiy vazifalaridan biri – yuksak ma‘naviy axloqli, jamiyat taraqqiyoti uchun munosib hissa qo‘shadigan, rivojlangan davlatlar darajasidagi yuqori malakali, raqobatbardosh intellektual salohiyatga ega kadrlarni tarbiyalash masalasi dolzarbdir. Yangi O‘zbekistonda allomalar ilmiy-ma‘rifiy, madaniy-ma‘rifiy merosini tiklash, uni o‘rganish va keng targ‘ib qilish hamda jahon qo‘shgan hissasini ko‘rsatib berish borasida keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilayotgani, islom ilm-faniga e‘tibor qaratilayotganidan dalolat beradi.

ASOSIY QISM

IX-XII asrda ma‘naviy-axloqiy taraqqiyotida, islomning buyuk allomalardan, ulug‘laridan mutafakkir Mavlono Homid Imom G‘azzoliy bo‘lib, uning inson kamoloti haqidagi ta‘limoti ta‘lim – tarbiya sohasida ahamiyatga ega. Shuningdek, islomiy fikr rahnamosi, diniy ruhni jonlantirishda, islom fikrini uyg‘otishda katta fazilatlarga ega bo‘lgan isloh va tajdid kishisidir. Mavlono Abu Homid Muhammad al-G‘azzoliy o‘z davrining mujaddidi bo‘lib, musulmon urf-odatlariga ko‘ra, bu islom taqvimining har bir asrning boshida islomni qayta tiklash, uni begona predmetlardan tozalash va uning pokligini tiklash uchun xizmat qilgan shaxslarga nisbatan ishlatilgan. Shu boisdan ham G‘azzoliy o‘z asarlarida islom ilohiyotini falsafiy jihatdan asoslash bilan birgalikda

ilm-ma'rifat, ta'lim-tarbiya masalariga alohida e'tibor bergan. G'azzoliy aql bilan dunyoni anglashni, islomiy ta'lim-tarbiyani esa ruhiy, jismoniy harakatlar – toat-ibodatlar orqali anglash lozim, deb ta'kidlaydi. Muhammad al-G'azzoliyning ilmiy merosidagi ma'naviy-axloqiy qarashlari pedagogik ahamiyati beqiyosdir. Asarlarda axloqiy tarbiyaning asosi axloq va axloqiy me'yorlar bilan birgalikda islomiy ta'lim-tarbiya juda chiroyli bayon etilganki, uni o'rgangan har bir yosh avlod ajodolarva mos voris bo'lib yetishadi. Ta'lim va-tarbiya azaldan yoshlarni tarbiyalashda muhim rol o'ynab kelgan diniy kitoblardan bo'lmish "Qur'oni karim", payg'ambarimizning o'g'itlari, hadislar, G'azzoliy singari allomalar yaratgan asarlar ta'lim-tarbiya manba sifatida xizmat qiladi. Islomiy ta'lim-tarbiya bir necha asr oldin ta'lim muassasalarida joriy etilib, yoshlar shariyat qoidalari asosida tarbiyalangan. IX-XII asrlardan boshlab Imom Buxoriy, Imom at-Termiziydan Qur'oni karim tavsiri, hadislarining mazmun mohiyatini anglagan holda o'rgatishga harakat qilganlar, keyinchalik G'azzoliy ham o'zining asarlarida islomiy ta'lim-tarbiyaning muhim jihatlari ochib berib, dunyoni diniy va ilmiy jihatdan anglashga, tarbiyaviy jihatdan avlodlar tarbiyasida muhim ahamiyatga ega ekanligi asoslagan. G'azzoliy "Haqiqatga eltuvchi yo'l" nomli asarida o'zini ilmga bag'ishlagan haqiqat tolibi sifatida o'z hayot hikoyasini bayon etadi va barcha toliblariga o'z yo'lidan adashmaslikni hamda zamonning alodovlariga aldanib qolmaslikni, hushyor bo'lishni maslahat bergan. G'azzoliy Qur'on va sunnatning intellektual va ma'naviy dunyosida yashagan. U o'z hissalarini bilan din olimlari jamiyatini boyitdi. G'azzoliydagi ilmning turli sohalarini birlashtirishdagi qobiliyati faqatgina uning shaxsiy hunarining emas, ayni paytda bir faylasuf va olim sifatida ulg'ayishiga imkon bergan intellektual-ma'naviy iqlimning ham ta'siridir. G'azzoliy ilmni eng ustun fazilat deb hisoblaydi. U ilmga ega bo'lganlar katta hurmat ko'rgan madaniy muhitda yetishgan. Shubhasiz, bu holat Qur'onning ilmga bergan ahamiyatidan kelib chiqadi.

Xulosa Xulosa qilib aytganda, o'zining benazir mehnatlari bilan butun dunyoda "Hujjatul Islom" unvoni bilan ulug'lanib kelayotgan Imom Abu Homid G'azzoliy asarlari islom dini mohiyatini barcha nozik jihatlari gacha e'tiborga olib, teran tafakkur

va idrok etish, tushunish xususiyatlari bilan ajralib turadi. Abu Homid G‘azzoliyning asarlarida e‘tiqod masalalarga alohida munosabat bildirilib, mehr-muhabbat bilan yo‘g‘rilgan sifatlar, shubhasiz, talabalarda insoniy sifatlarning shakllanishida va rivojida muhim rol o‘ynab, ulug‘ maqsad hamda vazifalarini amalga oshirishda manba bo‘ladi.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR:

1. Abu Homid G‘azzoliy. “Kimiyoyi Saodat”. “Munir” nashriyoti, – Toshkent.: 2021
2. Abu Homid G‘azzoliy. “Al-Munqiz min al -zalol” – Toshkent.: 2020
3. Alisher Navoiy. “Saddi Iskandariy” Nasriy bayoni bilan. G‘ofur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa birlashmasi, – Toshkent.: 1997
4. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to‘plami, 17-tom. – Toshkent.: 2000
5. R.Isoqjonov. Islom falsafasi. – Toshkent: Toshkent islom universiteti, 2012
6. Abu Homid Muhammad ibn Muhammad al-G‘azzoliy. “Ihyou ulum ud-din” (Din ilmlarini jonlantirish) Ilm kitobi Birinchi kitob. –T.: «Movarounnahr», 2005
7. Rumi. “Masnaviy 40 rivoyatga sharx”. – Toshkent: "Navro‘z" nashriyoti, 2019
8. Najmiddin Komilov. “Imom G‘azzoliy ilmiy merosini o‘rganish”. –T.: 2005
9. Abu Homid G‘azzoliy. “Tafakkur kitobi”. –T.: Movarounnahr, 2003. —B.23
10. Abdulaziz Mansur. Qur‘oni Karim ma‘nolar tarjimasini, “Toshkent islom universiteti” nashriyoti. – Toshkent.: 2001